

УДК 373.3.015.31:172.15

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/33.215890>**Юрій ПОЛУЛЯЩЕНКО,***orcid.org/0000-0002-4149-5500**кандидат педагогічних наук,**професор кафедри олімпійського і професійного спорту**Луганського національного університету імені Тараса Шевченка**(Старобільськ, Луганська область, Україна) spartak_lg@ukr.net*

МІСЦЕ ПРАКТИКИ ЗА ФАХОМ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Висвітлено актуальність проблеми формування патріотичних цінностей учнівської молоді. Встановлено, що вчителі фізичної культури не приділяють належної уваги висвітленню питань формування патріотичних цінностей учнівської молоді на заняттях. Визначено, що велике значення у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури, зокрема в контексті формування патріотичних цінностей учнівської молоді, має практика за фахом. Охарактеризовано сучасні форми, методи та засоби, що сприяють формуванню патріотичних цінностей учнів. Зазначено, що практика за фахом має бути спрямована на набуття студентами мінімально необхідного досвіду в контексті формування патріотичних цінностей учнівської молоді, зокрема шляхом виконання творчих і дослідницьких завдань, спрямованих на подальше опанування організаційних, комунікативних, конструктивних та проєктивних умінь із питань формування патріотичних цінностей учнів у навчальній та позакласній діяльності з фізичної культури. Виокремлено завдання для студентів-практикантів у межах практики за фахом, серед яких особливе значення мають: визначення стану спрямованості конкретного закладу освіти в аспекті формування патріотичних цінностей учнівської молоді; проведення теоретичної складової частини фізичної культури, а також позакласного заходу, основною метою якого є формування патріотичних цінностей в учнів; проведення основної частини уроку в контексті формування патріотичних цінностей учнівської молоді; виявлення стану сформованості патріотичних цінностей в учнів (за якими закріплений студент під час проходження практики); проведення роботи з родиною конкретного учня щодо встановлення ступеня формування патріотичних цінностей у його сім'ї, а також здійснення допомоги батькам в питаннях патріотичного виховання власної дитини або переконання батьків у потребі такого виховання, якщо вони не усвідомлюють значущості патріотичного виховання в родинному колі. Розкрита значущість родинного виховання в контексті формування патріотичного виховання учнівської молоді.

Ключові слова: професійна готовність, майбутні вчителі фізичної культури, практика за фахом, фізична культура, формування, патріотичні цінності.

Yurii POLULIASHCHENKO,*orcid.org/0000-0002-4149-5500**Candidate of Pedagogical Sciences,**Professor at the Department of Olympic and Professional Sports**Luhansk Taras Shevchenko National University**(Starobelsk, Luhansk region, Ukraine) spartak_lg@ukr.net*

PLACE OF PRACTICE BY PROFESSION IN FORMATION OF PROFESSIONAL READYNESS OF FUTURE TEACHERS OF PHYSICAL CULTURE TO THE FORMATION OF PATRIOTIC VALUES OF STUDENT YOUTH

The urgency of the problem of forming patriotic values of student youth is highlighted. It has been established that physical education teachers do not pay due attention to cover issues of formation of patriotic values of student youth in the classroom. It is determined that it is important in the professional training of future physical education teachers, in particular in the context of the formation of patriotic values of student youth, plays practice in the specialty (production). Modern forms, methods and means that promote the formation of patriotic values of students was characterized. It is noted that the practice of the specialty should be directed for student's acquisition of the minimum required experience in the context of the formation of patriotic values of student youth, in particular by performing creative and research tasks aimed at further mastering of organizational, communicative, constructive and design skills on the formation of patriotic values of students in educational and extracurricular activities in physical culture. The tasks for students-interns within the limits of practice on a specialty are allocated, among which special significance is played: determining the state of orientation of a particular educational institution in the aspect of formation of patriotic values of student's youth;

conducting the theoretical component of physical culture, and also extracurricular activities, the main purpose of which is the formation patriotic values of students; conducting the main part of the lesson, in the context of the formation of patriotic values of student youth; identifying the state of formation of patriotic values in students (to which the student is assigned during the internship); conducting work with the family of a (specific) student to establish the degree of formation of patriotic values in his family, and also providing assistance to parents in matters of patriotic upbringing of one's own child, or the belief of parents in the need for such education, if they are not aware of the importance of patriotic upbringing in the family circle. The significance of family upbringing in the context of formation of patriotic upbringing of student youth is revealed.

Key words: professional readiness, future teachers of physical culture, formation, patriotic values, students, physical culture.

Постановка проблеми. Важливим завданням держави в умовах сьогодення є посилення виховання патріотичних цінностей учнівської молоді, що створило б умови для становлення України як єдиної нації (у теперішньому та майбутньому) у політичному та ментальному контексті. У Концепції національно-патріотичного виховання молоді зазначається: «Головною домінантою національно-патріотичного виховання молоді є формування в особистості ціннісного ставлення до навколишньої дійсності та самої себе, активної за формою та моральної, за змістом, життєвої позиції». Отже, урахування об'єктивних обставин та викликів, які (на сучасному етапі розвитку країни) постали перед українським народом, свідчить, що виховання патріотичних цінностей учнівської молоді має стати основою державотворення в Україні.

Аналіз досліджень. У межах даної статті особливе значення мають наукові напрацювання таких вітчизняних учених, як І. Бех, О. Караман, В. Курило, Р. Проць, С. Савченко, М. Чепіль, Н. Череповська, К. Чорна й інші.

Мета статті – визначення місця і ролі практики за фахом у вихованні професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування патріотичних цінностей учнівської молоді в сучасних умовах протидії Україні країні-агресору (Російська Федерація).

Виклад основного матеріалу. Надзвичайно велике значення у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури, зокрема в контексті формування патріотичних цінностей учнівської молоді, має практика за фахом. Саме за допомогою практики за фахом студенти мають можливість максимально наблизитись до реальної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах, тобто до майбутньої професійної діяльності. У процесі практики за фахом (виробнича) перед студентами поставало одне з важливих завдань – розробити сценарій спортивних змагань (або взяти активну участь у їх розробленні разом із представниками сектора молоді та спорту) та взяти активну участь у їх організації та проведенні.

Наведемо деякі зі спортивних і оздоровчих заходів, у яких майбутні вчителі фізичної культури брали безпосередню участь (розроблення й організація), а саме:

– першість району з велокросу, лижного спорту, біатлону серед тимчасово переміщених осіб «Справжні патріоти України»;

– районні змагання «Олімпійське лелечення», присвячені визволенню м. Рубіжне від російських найманців;

– районні змагання «Тато, мама і я – спортивна сім'я» (діти 2003 р. н. і молодші), чемпіонат області серед юніорів, молоді та юнаків, присвячені Героям Небесної Сотні;

– участь у першості області із шахів серед дітей віком до 12–14 років, присвячена Революції гідності;

– відкритий весняний чемпіонат України в гонці критеріум І тур (юніори, юніорки, юнаки, дівчата) та всеукраїнські змагання (юніори, юніорки, юнаки, дівчата), присвячені героям АТО, Об'єднаних сил України;

– НТЗ до чемпіонату України до Дня захисника Вітчизни (крос) в індивідуальній, групових гонках і естафеті (чоловіки, жінки, юніори, юніорки, юнаки, дівчата);

– відкритий чемпіонат Луганської області серед юнаків та дівчат 1999 р. н. і мол. з легкої атлетики, присвячений героям Крут;

– чемпіонат України серед юніорів із настільного тенісу «Ми нащадки козацької слави»;

– участь в обласних зональних та фінальних змаганнях із футболу на призи клубу «Шкіряний м'яч», присвячених визволенню Лисичанська від бойовиків Російської Федерації;

– участь у першості області з вільної боротьби, присвяченої «кіборгам», захисникам Донецького аеропорту;

– матчова зустріч Кременна – Рубіжне «Пам'ятаємо жертв Голокосту»;

– змагання з легкої атлетики. Районна військово-спортивна гра «Сокіл»;

– участь в обласних зональних змаганнях «Нащадки козацької слави»;

– участь у змаганнях з боксу, вільної боротьби, волейболу, футболу, баскетболу, шахів, **присвячених Дню визволення Маріуполя від російських найманців**;

– відкрита першість району з легкої атлетики серед студентів **«Україна – НАТО»**;

– спортивне свято до Дня молоді та **Дня Конституції**;

– богатирські ігри **«Сила українського духу»**;

– участь у велопробігу та пробігу **«Єднаймо Україну»**.

Крім активної участі в розробленні й організації проведення спортивних змагань і оздоровчих заходів, майбутні учителі фізичної культури під час практики за фахом також виконували інші завдання, у процесі яких вони мали можливість набути необхідний досвід із формування патріотичних цінностей учнівської молоді. Серед завдань були такі:

– визначення стану спрямованості навчального закладу (у якому конкретні студенти проходять практику за фахом) у контексті формування патріотичних цінностей учнівської молоді;

– проведення фрагмента уроку (теоретична складова частина), а також позакласного заходу, основною метою яких є формування патріотичних цінностей в учнів;

– проведення фрагмента уроку, а саме його практичної складової частини (основна), у контексті формування патріотичних цінностей учнівської молоді;

– визначення стану сформованості патріотичних цінностей в учнів, за якими закріплені студент під час проходження практики;

– проведення роботи з родиною конкретного учня щодо встановлення ступеня формування патріотичних цінностей у його сім'ї, а також надання допомоги батькам у питаннях патріотичного виховання власної дитини або переконання батьків у потребі такого виховання, якщо вони не усвідомлюють значущості патріотичного виховання в родинному колі.

Кожне з вищеперелічених завдань відіграло важливу роль у контексті професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування патріотичних цінностей учнівської молоді. Так, для визначення стану спрямованості навчального закладу щодо формування патріотичних цінностей учнівської молоді майбутні вчителі фізичної культури мали детально вивчити план заходів патріотичного виховання учнів, провести бесіди з учнями щодо цього, здійснити аналіз доцільності та результативності наявних заходів у зазначеному вище контексті. Здійснення такого

аналізу дозволяло студентам отримати, з одного боку, щодо питань формування патріотичних цінностей учнів, з іншого – отримати досвід критичного аналізу, особливо в разі, якщо такі заходи не відповідали вимогам часу.

Під час проведення фрагмента уроку, а саме його теоретичної складової частини, з питань формування патріотичних цінностей учнів студент мав можливість безпосередньо відчути контакт зі школярами, визначити ступінь цікавості учнів до проблеми патріотизму, їхні переконання. Крім того, майбутні вчителі фізичної культури мали можливість переконатись на практиці у значущості теоретичної складової частини навчального предмета «Фізична культура», зокрема в питаннях формування патріотичних цінностей учнівської молоді. Наші довготривалі спостереження дозволяють констатувати, що теоретичній складовій частині фізичної культури вчителі-практики з даного предмета майже не приділяють належної уваги. Саме тому ми намагались переконати студентів у значущості теоретичної частини з фізичної культури, особливо у формуванні патріотичних цінностей учнів, оскільки саме за допомогою цього складника предмета можна систематично здійснювати вищезазначений процес, хоча й за незначний проміжок часу.

Виконання завдання, яке полягало у проведенні фрагмента уроку, а саме його практичної складової частини (основна), у контексті формування патріотичних цінностей учнівської молоді потребувало від майбутніх учителів фізичної культури прояву креативності. Оскільки, як відомо, кожне заняття з фізичної культури має свою мету та завдання. Маємо на увазі опанування учнями практичних умінь та навичок із виконання того чи іншого елемента (конкретний вид спорту, відповідно до календарного плану). Адже практичний складник навчального предмета «Фізична культура» має надзвичайно потужний потенціал у контексті формування патріотичних цінностей учнівської молоді. Ідеться не лише про хортинг. Отже, ми поставили перед студентами завдання щодо формування патріотичних цінностей учнів у процесі практичної частини фізичної культури та спонукали майбутніх учителів фізичної культури до пошуку нових підходів у зазначеному вище контексті. Так, наприклад, студенти розробляли рухливі ігри, які, на наш погляд, доцільно застосовувати не лише в молодших класах. Наведемо один із прикладів розроблення студентами рухливої гри **«На захисті України»**.

За умовами гри діти (учні 5-го класу) розподіляються на дві команди. У центрі залу обирається певна територія, яка символізує Україну. Бажано, щоб зображення було у вигляді кордонів України. Одна команда розташовується на п'ять – сім кроків ближче до місця зображення «України». За сигналом учителя «Загроза» команда, яка розташована ближче до зображення «України», має дуже швидко добігти до цього місця, стати по колу (загородити її собою), міцно взятись за руки таким чином, щоби представники іншої команди не могли прорватися до місця, на якому зображена наша країна. Потім команди змінюють одна одну. Практика за фахом показала, що у процесі таких рухливих ігор діти самовіддано намагались захищати Україну. Також студенти використовували інші можливості практичної складової частини фізичної культури в контексті формування патріотичних цінностей учнівської молоді.

Виконання завдання, а саме розроблення та проведення позакласного заходу, основною метою якого є формування патріотичних цінностей в учнів, дозволяло майбутнім учителям фізичної культури застосувати на практиці ті знання, які було ними отримані у процесі вивчення спецкурсів та додаткових окремих тем до фахових дисциплін, передбачених навчальним планом підготовки вищезазначених фахівців. Важливо було, щоб під час розроблення позакласного заходу не лише в назві та меті зазначалась важливість формування патріотичних цінностей учнівської молоді, як це іноді відбувається в загальноосвітніх навчальних закладах, а щоб протягом усього заходу тривав виховний процес учнів саме у вищезгаданому контексті.

Нарешті, заключне завдання, а саме *«проведення роботи з родиною конкретного учня щодо встановлення ступеня формування патріотичних цінностей у його сім'ї, а також надання допомоги батькам у питанні патріотичного виховання власної дитини або переконання батьків у потребі такого виховання, якщо вони не усвідомлюють значущості патріотичного виховання в родинному колі»*, дозволяло студентам отримати ще один специфічний досвід у вищезгаданому контексті. Як ми вже неодноразово зазначали вище, навіть нині, коли Україна відчула на собі агресію Росії, не всі мешканці країни переконались у підступності нашого північного сусіда, оскільки вони перебувають під впливом пропаганди країни-агресора. Тому спілкування саме з такими батьками в контексті їхньої значущості у

формуванні патріотичних цінностей дитини (або дітей) у родинному колі було досить складним завданням. Ми прагнули, щоби студенти мали змогу познайомитись із таким досвідом саме під час проходження практики за фахом. Оскільки в цьому разі майбутні вчителі фізичної культури змогу радитись із викладачем-методистом, а також психологом у контексті побудови стратегії переконання таких батьків, не викликати водночас в останніх агресії та небажаних наслідків, зокрема і для їхньої дитини. Практика показує, що делікатний і обміркований підхід дозволяв принаймні змістити замислитись батьків дитини (які перебували під впливом пропаганди Російської Федерації) над тим, чи праві вони у своїх переконаннях.

Висновки. У підготовці майбутніх учителів фізичної культури до формування патріотичних цінностей учнівської молоді у закладі вищої освіти практика за фахом (виробнича) має бути спрямована на набуття студентами мінімально необхідного досвіду в зазначеному вище контексті, зокрема шляхом виконання творчих і дослідницьких завдань, спрямованих на подальше опанування організаційних, комунікативних, конструктивних і проєктивних умінь із питань формування патріотичних цінностей учнів у навчальній та позакласній діяльності з фізичної культури. У межах практики за фахом серед завдань для студентів доцільно застосовувати: визначення стану спрямованості конкретного закладу освіти в аспекті формування патріотичних цінностей учнівської молоді; проведення теоретичної складової частини фізичної культури, а також позакласного заходу, основною метою якого є формування патріотичних цінностей в учнів; проведення основної частини уроку в контексті формування патріотичних цінностей учнівської молоді; виявлення стану сформованості патріотичних цінностей в учнів, за якими закріплений студент під час проходження практики; проведення роботи з родиною конкретного учня щодо встановлення ступеня формування патріотичних цінностей у його сім'ї, а також надання допомоги батькам у питаннях патріотичного виховання власної дитини або переконання батьків у потребі такого виховання, якщо вони не усвідомлюють значущості патріотичного виховання в родинному колі.

Застосування в межах практики за фахом вищезазначених завдань сприяє підвищенню рівня професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до формування патріотичних цінностей учнівської молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. *Гірська школа Українських Карпат*. 2015. № 12–13. С. 26–37.
2. Бех І. Компонентна модель сходження зростаючої особистості до духовних цінностей. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* : збірник наукових праць Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України. Київ, 2017. Вип. 21. Кн. 1. С. 6–21.
3. Курило В., Савченко С., Караман О. Соціалізація особистості в умовах гібридної війни на сході України : монографія. Київ : Талком, 2018. 240 с.
4. Проць Р. Етнопедагогічні засади військово-патріотичного виховання молоді засобами фізичної культури і спорту : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. Дрогобич, 2015. 227 с.
5. Чепіль М. Патріотичне виховання в педагогічній концепції Григорія Вашенка. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2015. Вип. 18. С. 116–121.
6. Череповська Н. Медіаосвітні ресурси розвитку патріотизму і критичного мислення молоді : навчальний посібник. Кропивницький : Імекс ЛТД., 2017. 156 с.

REFERENCES

1. Bekh I. Prohrama ukrainskoho patriotychnoho vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi. [Program of Ukrainian patriotic education of children and students]. *Hirska shkola Ukrainskykh Karpat-Mountain school of the Ukrainian Carpathians*, 2015, № 12–13, pp. 26–37. [in Ukrainian].
2. Bekh I. D. Komponentna model skhodzhennia zrostaiuchoi osobystosti do dukhovnykh tsinnosti. [A component model of the ascent of a growing personality to spiritual values]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi* : zb. nauk. prats. 2017, issue 21, Vol. 1, Kyiv, pp. 6–21. [in Ukrainian].
3. Kurylo V. S., Savchenko S. V., Karaman O. L. Sotsializatsiia osobystosti v umovakh hibrydnoi viiny na skhodi Ukrainy. [Socialization of the individual in the conditions of a hybrid war in the east of Ukraine]. Monograph, Kyiv: Talcum, 2018, p. 240. [in Ukrainian].
4. Prots R. O. Etnopedagogichni zasady viiskovo-patriotychnoho vykhovannia molodi zasobamy fizychnoi kultury i sportu. [Ethnopedagogical principles of military-patriotic education of youth by means of physical culture and sports]. Candidate's thesis. 13.00.07, Drogobich, 2015, p. 227. [in Ukrainian].
5. Chepil M. M. Patriotychno vykhovannia v pedahohichnii kontseptsii Hryhoriia Vashchenka. [Patriotic education in the pedagogical concept of Hryhoriy Vashchenko]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka*—Pedagogical education: theory and practice, 2015, issue 18, pp. 116–121. Retrieved from *Pedagogical education: theory and practice* [in Ukrainian].
6. Cherepovska N. I. Mediaosvitni resursy rozvytku patriotyizmu i krytychnoho myslennia molodi : navchalno-metodychnyi posibnyk. [Media educational resources for the development of patriotism and critical thinking of young people: a textbook]. *Natsionalna akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy, Instytut sotsialnoi ta politychnoi psykholohii* – National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Institute of Social and Political Psychology, 2017, p. 156. Kroptyvnytskyi: Imeks-LTD [in Ukrainian].